

Лебедева Е.А., Самокиш А.А.

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И СПЕЦИФИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТУРИСТИЧЕСКИХ АГЕНТСТВ НА УКРАИНЕ

Аннотация: статья показывает важность туризма в жизни людей. Возможности внутреннего и зарубежного туризма. Рассматривает работу туристических агентств, предоставляемые услуги и их специфическую экономическую деятельность.

Ключевые слова: туризм, туристическое агентство, туристические услуги, сезонность, экономическая деятельность.

В настоящее время индустрия туризма является одной из наиболее динамично развивающихся форм торговли услугами. Во многих государствах мира туризм развивается как система, которая предоставляет все возможности для ознакомления с историей, культурой, обычаями, духовными и религиозными ценностями данной страны и её народа. В этой сфере также работает очень много физических и юридических лиц, так или иначе связанных с оказанием туристических услуг. Помимо значительной статьи дохода туризм является ещё и одним из мощных факторов усиления престижа страны, роста её значения в глазах мирового сообщества и рядовых граждан[6].

Постановка задачи: рассмотреть понятие туризма, туристических услуг и специфику экономической деятельности туристических агентств Украины на примере ООО «Игуана».

Развитие туризма в Украине и за рубежом является актуальным направлением различных научных исследований. Это отражено в научных работах Бейдик О.О, Хвостенко С.И., Ивченко А.С., Трубчанинова С. В, Рутинський М.Й., Кифяк В.Ф., Любицева О.О., и др. Однако каждому ученому присуще свое видение того или иного аспекта данной проблемы [1].

до водойм, лісів, парків. Інфраструктурний розвиток, благоустрій, наявність комунікацій виступають обов'язковими умовами ефективного використання об'єктів нерухомого майна у перспективі. Тому вони обумовлюють вартість нерухомості й її привабливість для покупців.

Розвиток ринку нерухомості тісно пов'язаний із земельними відносинами. У правовому полі створено необхідні умови для цього. В нормах Земельного кодексу України систематизовано положення або правила щодо прав та обов'язків власників земельних ділянок (як нерухомості). Виважене державне регулювання у галузі будівництва, земельних відносин формує сприятливі умови для розвитку ринку нерухомості. Також на рівні держави закріплюються стратегічні цілі будівельної галузі та територіального розвитку. Ключовою складовою у державному регулюванні ринку нерухомості виступає належна нормативно-правова основа щодо дозвільної системи, містопланування, укладання угод купівлі-продажу, оренди тощо.

Підґрунтям розвитку ринку об'єктів нерухомості виступає кадастрова система (державний реєстр), що має містити повну інформацію щодо нерухомості, її місце розташування, вартості, власника, наявних обтяжень. Такий кадастр є передумовою розвитку ринку, а також виступає ключовим елементом системи адміністрування податків для точного вирахування бази оподаткування з урахуванням властивостей відповідних об'єктів (територіальне розташування, вартість тощо). Автоматизація такого обліку, його інтеграція з іншими обліковими системами забезпечить точну ідентифікацію нерухомості, сприятиме забезпеченню належної оцінки об'єктів нерухомості. Такі позиції формуватимуть основу для розвитку цивілізованого ринку нерухомості в країні.

Державне регулювання ринку нерухомості потребує закріплення порядку здійснення операцій щодо об'єктів нерухомості, ліцензування, оновлення стандартів у галузі будівництва, оцінки нерухомості. Ще одним ключовим елементом державного регулювання виступає механізм територіального розвитку та здійснення будівництва. На сьогодні в Україні має місце підвищення активності на первинному ринку житлової нерухомості з відповідним підвищенням його пропозиції.

Підвищення попиту на нерухомість обумовлює зростання її вартості у короткостроковій перспективі. Цим спричиняється реакція суб'єктів господарської діяльності щодо збільшення пропозиції. Внаслідок появи нових інвесторів та розвитку будівництва відповідним чином підвищується пропозиція, що, лише у довгостроковій перспективі спричинить зниження ціни на ринку.

Необхідно зазначити, що обсяг пропозиції є нееластичним через певну обмеженість ринку та специфічні властивості об'єктів. Найбільш яскраво це проявляється на вторинному ринку житла, зокрема у центральних районах міст. Внаслідок підвищення попиту на такі об'єкти їх ціна постійно зростатиме у довгостроковій перспективі.

Детальний аналіз ринку нерухомості для його ефективного державного регулювання потребує класифікації відповідних факторів. Зважаючи на системність такого ринку, його складність в організаційному плані, доцільним є виокремлення інтеграційних й територіальних факторів.

Дія таких факторів на територіальному рівні може різнитись. Зокрема одні й ті самі фактори можуть як сприяти розвитку, так й уповільнювати інтеграційні тенденції на ринку. Так, економічні фактори включають: ціну нерухомості, рентабельність інвестицій у нерухомість, рентабельність інвестицій в альтернативні об'єкти, платоспроможний попит, інвестиційна привабливість країни, динаміка ВВП, інфляція, розвиток фінансово-кредитної системи, розвиток будівельної галузі.

Для розуміння природи факторів ринку суттєве значення має вартість нерухомості, що може обраховуватись за такими методами: аналоговим, доходним, витратним. Щодо аналогового, то він передбачає порівняння реалізованих об'єктів зі схожими параметрами. Витратний - ґрунтується на визначенні витрат, необхідних для будівництва об'єкту.

Слід також зазначити, що ринок нерухомості розвивається під впливом глобальних економічних тенденцій. Природно-екологічні й територіальні умови роташування нерухомості прямо визначають розвиток ринку. Помірний клімат є більш сприятливим для придбання нерухомості. Суттєве значення має відстань

Результаты. Одно из самых первых и, пожалуй, самых точных определений туризма предложили профессора Бернского университета Гудзикер и Крап, впоследствии его одобрил Международная ассоциация научных экспертов туризма. Ученые считали, что туризм можно рассматривать как ряд явлений и взаимоотношений, как возникают в результате путешествия, если она не приводит к постоянному месту пребывания в определенном месте и не связана с получением прибыли [2].

Что же касается непосредственно туризма в Украине, то следует отметить, что страна занимает одно из ведущих мест в Европе по количеству объектов историко-культурного наследия, которые вызывают большой интерес у отечественных и иностранных туристов. Ежегодно нашу страну посещают примерно 20000000 туристов, прежде всего, из Восточной и Западной Европы, США и Японии.

В настоящее время заключено 12 международных соглашений о сотрудничестве в области туризма с государствами-членами ЕС. С другой стороны, формирование привлекательного туристического имиджа страны затруднено отсутствием достоверной и актуальной информации о туристических ресурсах и соответствующего уровня услуг.

Путешествие по Украине можно совместить и с пользой для здоровья. Издавна известны лечебные курорты, расположенные практически во всех регионах Украины. Курортные и рекреационные территории в Украине составляют около 15% территории[3].

Однако, существуют немаловажные факторы, которые притупляют развитие туризма в Украине. Перечислим основные из них:

- недостаточный уровень развития непосредственно сети и объектов туристической инфраструктуры, их несоответствие мировым стандартам;
- неудовлетворительное состояние украинских дорог;

- отсутствие скоординированной высококвалифицированной и грамотной системы действий по проведению туристического продукта Украины на мировой рынок, которая бы давала ощутимые результаты;

- недостаточное внимание маркетингу отечественных курортов;

- технологическая отсталость отрасли;

- низкий уровень обслуживания, обусловленный общей квалификацией работников отрасли [4].

Именно эти внешние и внутренние факторы могут быть базой, на основе которой будут разрабатываться предложения по выходу отрасли туризма из кризисного положения и служить указателями дальнейших направлений ее развития.

Туризм, как известно, явление многофункциональное. Одна из важнейших функций туризма - экономическая. Суть этой функции заключается в содействии развитию экономики определенного региона или страны. Проявляется данная функция по-разному и, прежде всего, через валютные поступления в государственный и местный бюджеты. Ведь туристы всегда тратят деньги в месте посещения, в результате чего принимающая сторона получает доходы [8].

Этой области свойственны ряд специфических черт и особых возможностей, которые вызывают большой интерес украинских предпринимателей. По своей сути, туристическая деятельность является посреднической и не требует значительных инвестиций для начала бизнеса.

Экономическая деятельность в области туризма состоит в обеспечении эффективного использования существующей и создания новой материально-технической базы туризма, увеличения валютных поступлений в бюджет государства, кооперирования средств субъектов туристской деятельности, занятости населения, удовлетворения его разнообразных потребностей [5].

потребує належного інформаційного забезпечення на основі використання різних джерел, зокрема держстату, податкових органів, фінансових установ, опитування тощо. З цього випливає, що розвиток такого ринку нерухомості супроводжується обліком об'єктів нерухомого майна. Належний облік об'єктів власності є усталеною формою їх фіксації у балансових документах.

В сучасних економічних реаліях виникла потреба формування системи індикаторів й показників для моніторингу та контролю основних тенденції на ринку нерухомості. Відповідно цим зумовлюється потреба у формуванні бази статистичних даних щодо об'єктів власності на основі звітності користувачів, власників, розпорядників. При цьому формування системи обліку та звітності щодо нерухомої власності, відповідних баз даних суб'єктів господарської діяльності на ринку виступає необхідною вимогою моніторингу ринку та його ефективного державного регулювання. Це у свою чергу потребує нових інформаційних технологій, що дасть змогу упорядкувати показники та індикатори впливу ринку нерухомості на економічний розвиток.

Необхідно наголосити, що розвиток ринку нерухомості визначається низкою показників. Такі макропоказники безпосередньо або опосередковано впливають на показники ринку об'єктів нерухомості. У зв'язку з цим доцільним є упорядкування індикаторів, що можуть бути використані при оцінці процесів такого ринку у контексті соціально-економічного розвитку країни.

До основних факторів, що обумовлюють тенденції ринку нерухомості належать такі, що визначаються механізмом ринкового саморегулювання, а саме: ціни на продукцію, рівень доходів потенційних клієнтів, їх уподобання та смаки, очікування економічних змін, ціни на продукти-замінники та їх якість.

Коливання цін на нерухомість впливає на їх пропозицію. Разом із ціною на обсяг пропозиції діють й нецінові чинники, що також може спричинити її скорочення або зростання, зокрема: ціна інших об'єктів нерухомої власності, вартість будівельних матеріалів, технологічний розвиток, податкова політика, конкуренція на ринку, економічні прогнози.

стан економіки країни, специфіка фінансової системи, державна економічна політика.

Щодо чинників мезорівня, то доцільно навести такі: соціальний та економічний стан розвитку території, специфіка її фінансової системи, розвиток виробництва.

Дія наведених факторів відзначається подвійністю. Перш за все, вони обумовлюють розвиток ринку об'єктів нерухомості, а також безпосередньо піддаються впливу інших процесів на ринку.

Зазначимо, що ключовим фактором, який обумовлює можливості громадян щодо купівлі об'єктів нерухомості виступає стан економіки країни. Структура національної економіки, рівень рентабельності бізнесу, добробут населення - виступають умовами розвитку ринку та забезпечення потреб суб'єктів щодо об'єктів нерухомості. При цьому розвиток ринку об'єктів нерухомості забезпечує підвищення бізнес-активності, сприяє трансформації структури національної економіки та інвестиційному розвитку.

На сучасному етапі економічного розвитку розвиток ринку нерухомості відзначається певними складнощами. Перш за все це стосується реакції та адаптації до економічної ситуації в країні, а також зворотнім впливом самого ринку нерухомості шляхом інтенсифікації бізнес-активності, вирішення житлових питань громадян, сприяння розвитку фінансового ринку тощо. Разом із тим необхідно зважати на недостатнє вивчення низки важливих перспектив розвитку ринку нерухомості, а також реальні ризики формування тенденцій негативного характеру, які здатні призвести до глибоких кризових ситуацій.

Представлений підхід до аналізу ринку нерухомості за його сегментами забезпечує комплексне бачення його стану у відповідній сфері. Проте більш повне його уявлення потребує врахування територіальної специфіки відповідних сегментів. Зокрема відносно ринку це стосується його територіальної структури, умов розвитку за відповідними адміністративно-територіальними одиницями. На такій основі виявляються внутрішні територіальні особливості, співвідношення та диспропорції. Якісний аналіз за наведеними підходами

Перейдем к тем организациям, которые непосредственно влияют на развитие, как внутреннего, так и внешнего туризма в стране. Туристическое агентство - розничная туристическая фирма, занимающаяся реализацией туров населению, организуемых оптовыми туристическими фирмами, а также продажей потребителям отдельных туристических услуг (транспортных билетов, экскурсий и т.п.) [4].

Главная задача туристического агентства - это работа с частным лицами и корпоративными клиентами. В идеале, туристическое агентство должно решать для туриста следующие задачи:

- помочь выбрать клиенту тур исходя из его запросов;
- предоставить правдивую и полную информацию по туру;
- правильно оформить все документы для клиента;
- оказывать поддержку своему клиенту отдыха, если он оказался в трудной ситуации [7];

Рассмотрим экономическую деятельность со спецификой работы, присущей всем туристическим агентствам, на примере фирмы "Игуана".

К услугам, которые предоставляются туристическим агентством «Игуана» относятся: предоставление информации о возможных путешествиях во все страны мира, оформление туристической путевки, помощь в оформлении визы и страхование, предоставление транспорта (заказ авиа или автобусных билетов к месту назначения).

Рассмотрим сезонность продаж путевок туристической фирмы «Игуана» по физическому объему реализованного туристического продукта. Сезонность продаж путевок туристической фирмы «Игуана» рассматривает динамику и важный экономический показатель для любого предприятия по поводу положительной экономической деятельности - объема реализованной продукции, в частности в нашем случае туристического продукта.

В данном случае мы сможем наблюдать динамику объема реализованного туристического продукта по кварталам, увидеть изменения, которые связаны со спецификой взаимосвязи с туристической отраслью рис.1.

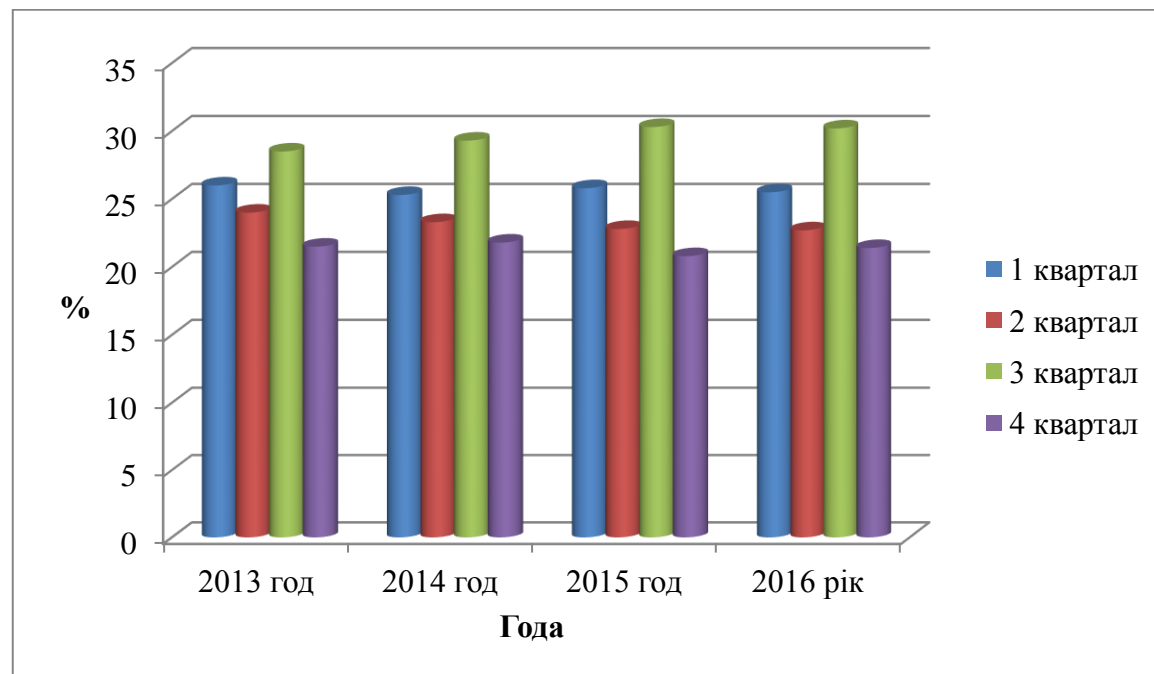


Рис. 1. Структура объема реализованного туристического продукта туристической фирмы «Игуана»

Изучение сезонных колебаний проиллюстрируем при расчете среднегодовой реализации туристического продукта туристической фирмы «Игуана». Рассмотрим период с 2013 - 2016 годы, в том числе по кварталам летнюю и квартальную среднегодовую реализацию туристического продукта туристической фирмы, а также темпы роста к 2013 и по годам. Рассчитаем абсолютный прирост, как основной статистический показатель, который сможет показать изменения, как в отрицательную, так и в положительную стороны сезонных колебаний среднегодового туристического продукта.

А также важно рассмотреть темп накопления, который будет подтверждать изменения в динамике продаж путевок потребителям туристского продукта. Это основной специфический показатель экономической деятельности туристической фирмы, в частности туристической фирмы «Игуана». Рассмотрим среднегодовую реализацию туристического продукта туристической фирмы «Игуана» в табл. 1.

владельцев или пользователей, нивелировать рыночные риски, обеспечить большую оборачиваемость ликвидности.

Необходимо отметить, что с помощью финансового инструментария рынок недвижимости интегрирован в рынки факторов производства и фондового рынка. При этом разные подходы к группировке и систематизации рынков позволяют провести анализ факторов, которые обуславливают предложение. Исходя из этого, соответствующие факторы можно разделить на такие группы: социально-экономические (уровень благосостояния, развитие инфраструктуры, доступность кредитно-финансовых ресурсов, стоимость строительства, стоимость услуг ЖКХ и энергоресурсов, демографическая ситуация, развитие образования, криминогенная ситуация), административные (уровень налогообложения, порядок землепользования, порядок приобретения прав собственности и др.), экологические. Соответствующий набор факторов, которые обуславливают механизм влияния спроса и предложения зависит от сегмента и уровня рынка.

Что касается недвижимости коммерческого назначения, то она используется для создания условий для потребления услуг/товаров. Состав и структура предпочтений и потребностей потребителей обуславливают требования к объектам недвижимого имущества. Таким образом формируются факторы спроса. Значимым выступает влияние инфраструктурных факторов, особенно это касается коммерческих объектов. Важную роль играют и другие экономические факторы, особенно благосостояние населения, территориальное размещение. Последний фактор является крайне сложным, поскольку тесно привязан к социальной инфраструктуре, экологической и криминогенной ситуации, культурных традиций и стереотипов и др.

Учитывая специфику объектов недвижимости как экономического актива, все экономические факторы развития рынка недвижимости, можно упорядочить по следующим критериям: уровень реализации (общегосударственный, региональный, местный); сфера реализации (финансовый сектор, реальная экономика, информационный и рынок услуг).

Факторы общегосударственного уровня влияют на макроэкономические условия развития рынка. Среди наиболее влияющих финансово-экономических и социальных факторов общегосударственного уровня необходимо выделить следующие:

Метою статті є аналіз і систематизація чинників розвитку ринку нерухомості, а також обґрунтування пріоритетів його державного регулювання.

Результати

Як наголошується у науковій та аналітичній літературі [3; 4] ринок нерухомості в Україні перебуває на етапі формування та розвитку. Такий ринок у процесі свого становлення віддзеркалює ключові суперечності будівельної галузі, містобудування, фінансово-кредитної та соціальної сфери, місцевого самоврядування. Він відзначається відсутністю інвестицій з боку держави, неузгодженістю щодо розвитку певних елементів і складових, недостатнім рівнем інформатизації, фактичною наявністю вагомого тіньового сектору.

Враховуючи зазначене, можемо виокремити відповідні специфічні риси ринку нерухомості, зокрема: особливий порядок формування та реалізації правомочностей стосовно об'єктів нерухомості; значний рівень витрат трансакційного характеру; високий ступінь значущості фінансового інструментарію; обмежений характер дії механізму ринкового саморегулювання, що потребує регулювання та корегування з боку держави; територіальна прив'язаність, персоніфікація і сегментованість ринку об'єктів нерухомості; низький рівень ліквідності нерухомості; циклічність розвитку ринкової економіки.

Необхідно наголосити, що для правомочностей стосовно об'єктів нерухомості характерним є високий показник диференційованості. Це сприяє високим показниками укладання угод, що обумовлено тривалим використання нерухомості, її різнофункціональністю. Важливим чинником диференційованості правомочностей щодо об'єктів нерухомості виступають високий рівень цін та їх потребою в усіх сферах суспільного життя.

Високий рівень залежності ринку нерухомості від фінансового інструментарію спричинений вартістю будівництва об'єктів нерухомого майна, значними трансакційними витратами. Все це зумовлює необхідність залучення великого обсягу фінансових ресурсів для його формування. Також фінансовий інструментарій дає змогу опосередкувати дії щодо укладання угод зі зміни

Среднегодовая реализация туристического продукта туристической фирмы «Игуана», шт.

Квартал	2013 год	2014 год	2015 год	2016 год
1	52	51	51	55
2	48	47	45	49
3	57	59	60	65
4	43	44	41	46
Годовая	50,00	50,25	49,25	53,75
Темпы роста, в % к 2013г.	100,0	100,5	98,5	107,5
В % по годам	-	100,5	98,1	109,1
Δ, по годам, тыс. грн.	-	0,25	-1	4,5
Темп накопления, %	-	0,5	-2	9

Из таблицы 1. видим, что в 2016 году повышение реализации туристического продукта по сравнению с 2013 годом достигло 7,5% или в среднем за год интенсивность составила 102,57%.

Более наглядно полученная модель сезонной волны может быть представлена графически рис. 2. Исходя из рис.2 мы видим, что наибольший объем продаж приходится на III квартал с превышением среднегодового уровня соответственно на 18,26%. В I квартале происходит небольшое увеличение реализации на 3,76%, а во II и IV кварталах происходит снижение среднегодового уровня соответственно на 6,84%, 14,82%.

Так же стоит учесть модель сезонной волны среднегодового уровня объема продаж туристического продукта, исходя из которой мы видим, что самый востребованный оказался третий квартал. Данная модель необходима для правильного прогноза продажи путевок.

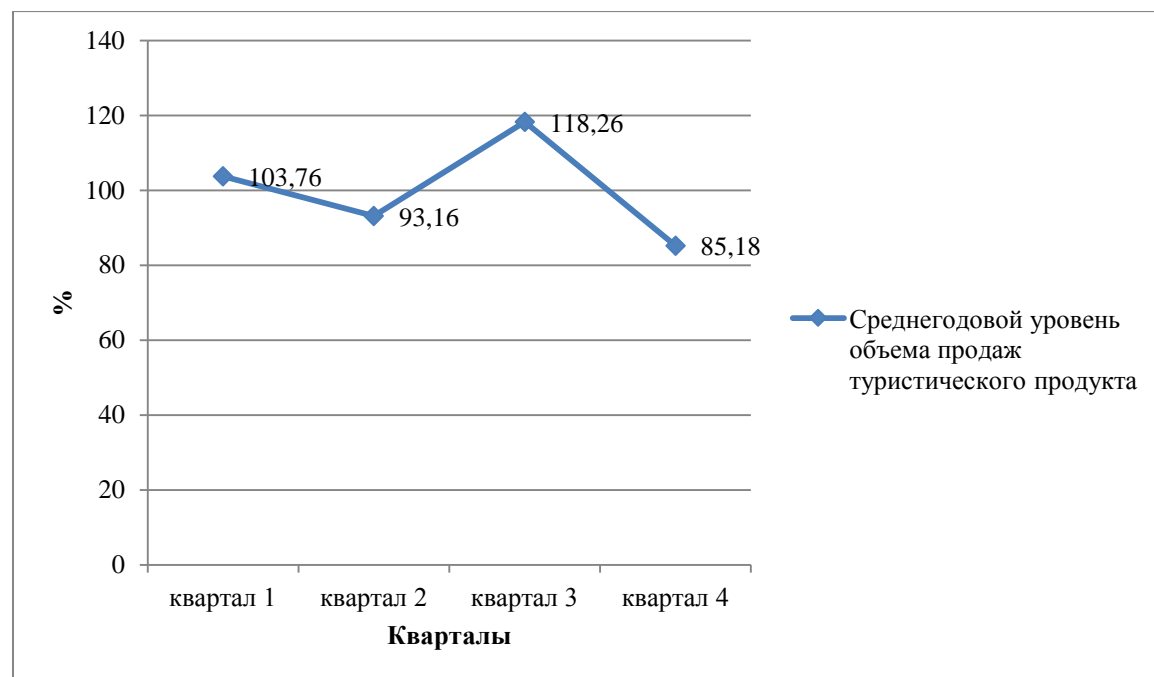


Рис. 2. Модель сезонной волны среднегодового уровня объема продаж туристического продукта, туристической фирмы «Игуана»

Так как предприятие занимается продажей туристического продукта, поэтому приемлема специфика работы, то есть сезонность. Руководству предприятия следует учитывать этот аспект работы, а также вводить дополнительные меры по сглаживанию резких переходов, как в положительную сторону, так и в отрицательную.

Любая модель может в дальнейшем оказать неоценимую услугу, так как согласно ей руководство предприятия делает для себя заметки в виде поправок, которые смогут смягчить резкие переходы, как в лучшую сторону, так и в худшую вектор. Заранее, зная удар – это значит облегчить, смягчить и удержать финансовое положение предприятия на плаву, остаться автономным в экономическом насыщенном пространстве.

Вывод: туризм в Украине является относительно молодой отраслью экономики, но со времен провозглашения своей независимости наше государство ставило целью сделать ее приоритетной. Туризм в Украине может и должен стать сферой реализации рыночных механизмов, источником

estate objects; Significant level of transaction costs; high degree of significance of financial instruments; the limited nature of the mechanism of market self-regulation, which needs to be regulated and corrected by the state; territorial attachment, personification and segmentation of the market of real estate objects; low liquidity level of real estate; cyclical development of a market economy.

It is substantiated that the implementation of state regulation mechanisms aimed at balancing market conditions and development of production will contribute to the development of the real estate market through the formation of institutional, financial, economic, social and informational conditions that form the basis of a comprehensive approach to the formation of factors of quality growth both in relation to commercial, and residential real estate. Such provisions form the basis for identifying and implementing priority areas for the development of the real estate market in Ukraine.

Keywords: state regulation, housing, cadastral system, monitoring, real estate market, territorial level, factors of development.

Вступ

Актуальність дослідження окремих аспектів державного регулювання ринку нерухомості у контексті соціально-економічних тенденцій в країні впливає з необхідності визначення пріоритетів державної політики у цій сфері, механізмів їх реалізації та комплексу чинників, що впливають на їх формування. Аналіз й систематизація процесів функціонування та розвитку ринку нерухомості, необхідність їх здійснення у контексті соціально-економічних тенденцій обумовлена зростанням операцій купівлі-продажу об'єктів нерухомості; збільшенням чисельності суб'єктів господарювання на такому ринку; динамікою інвестицій тощо.

Дослідженню державного регулювання ринку нерухомості, методології аналізу процесів функціонування і розвитку ринків нерухомості присвячено праці Бакуменка В.Д., Беззубко Л.В., Васильєвої О.І., Глеби В.Ю., Драгана І.О., Ігнатенка О.С., Ковалевської О.П., Кучма Ю.В., Латиніна М.А., Орлатого М.К., Орлової Н.С. та ін.

ZARZĄDZANIE

Дубовик А.В.,

Міжрегіональна академія управління персоналом

ЧИННИКИ ТА ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ НЕРУХОМОСТІ

Здійснено аналіз і систематизацію чинників розвитку ринку нерухомості в Україні, а також обґрунтовано пріоритети його державного регулювання. Показано необхідність посилення інвестиційної активності у галузі будівництва. Цим буде забезпечено потребу населення у сучасному, якісному та енергоефективному житлі, об'єктах виробничої й комерційної нерухомості на оптимальному ціновому рівні. Встановлено, що пільги з боку держави для інвестиційно-будівельних й обслуговуючих підприємств позитивно вплинуть на спектр послуг, забезпечення їх більш високої якості, розширення географії діяльності. Такі пільги мають стосуватись, перш за все, процедури землевідведення.

Ключові слова: державне регулювання, житло, кадастрова система, моніторинг, ринок нерухомості, територіальний рівень, чинники розвитку.

The analysis and systematization of the factors of development of the real estate market in Ukraine are analyzed, and the priorities of its state regulation are grounded. The necessity of strengthening of investment activity in the field of construction is shown. This will ensure the needs of the population in modern, high-quality and energy-efficient housing, facilities of industrial and commercial real estate at the optimal price level. It is established that privileges by the state for investment-building and service enterprises will positively influence the range of services, ensuring their higher quality, expanding the geography of activities. Such privileges should relate, above all, to land allocation procedures.

The specific features of the real estate market are highlighted, in particular: a special procedure for the formation and realization of competencies in relation to real

пополнения государственного и местного бюджетов, средством общедоступного и полноценного отдыха и оздоровления, а также ознакомления с историко-культурным наследием и настоящим нашего народа и государства. Как показывает опыт, на туристических рынках возможные удачные взаимоотношения между туристическими предприятиями. Туризм является перспективной отраслью и имеет тенденции к дальнейшему росту [7].

Литература:

1. [Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / Кифяк В.Ф. - Чернівці: Зелена Буковина, 2003. - 300 - 312 с.](#)
2. Основные понятия туризма. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://pidruchniki.com/14170120/turizm/turizm_bagatogranne_suspilne_yavische
3. Туризм в Украине. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cd.greenpack.in.ua/turyzm-v-ukrani/>
4. [Любичева О.О. Ринок туристичних послуг \(геопросторові аспекти\). - К.: Альтапрес, 2002. - 58 с.](#)
5. Про туризм: закон України від 15 вересня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1995.-№32.- ст.241.
6. Економічна діяльність в галузі туризму. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://buklib.net/books/30418/>.
7. Зорин И.В., Каверина Т.П., Квартальнов В.А. Туризм как вид деятельности [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://tourlib.net/books_tourism/zorin05.htm
8. Наукові записки СумДПУ імені А.С.Макаренка. Географічні науки / гол. Ред.. Б.М.Нешатаєв.– Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка,2015.–Вип.6 – 244 с.; С.223-228.